

Právo detí a mladých ľudí na kvalitné vzdelanie v oblasti sexuality je ohrozené

O vzťahovej a sexuálnej výchove na Slovensku

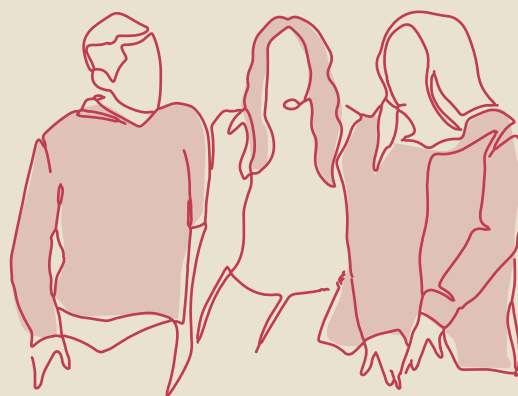
Kvalitná vzťahová a sexuálna výchova (VSV) patrí ku kľúčovým prostriedkom na znižovanie počtu nežiaducich tehotenstiev a pomáha mladým ľuďom robiť informované a zodpovedné rozhodnutia o svojom zdraví a sexualite. V súčasnosti sa témy súvisiace so VSV vyučujú najmä v rámci prierezovej témy Výchova k manželstvu a rodičovstvu a čiastočne sú zastúpené aj v ďalších predmetoch, napríklad v občianskej náuke či etickej výchove.

V súvislosti s jej výučbou je Slovensko opakovane vystavované kritike nielen zo strany odbornej obce, ale aj zo strany ľudskoprávných inštitúcií ako je Výbor OSN pre práva dieťaťa či Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien.

Výsledky kvalitatívneho výskumu Možnosti voľby, ktorý mapoval skúsenosti učiteliek s výučbou tém sexuálnej výchovy potvrdil viaceré okruhy problémov, ktorých výsledkom je **nedostatočné zabezpečenie práva detí a mladých ľudí na kvalitnú sexuálnu výchovu.**

PREČO POTREBUJEME VZŤAHOVÚ A SEXUÁLNU VÝCHOVU?

Deti a mladí ľudia si zaslúžia a majú právo byť zdraví, šťastní a v bezpečí. Systematickou a kontinuálnou vzťahovou a sexuálnou výchovou dokážeme dať ľuďom príležitosť, možnosti a nástroje robiť informované rozhodnutia o svojich vzťahoch včas a zodpovedne.

PREČO POTREBUJEME VZŤAHOVÚ A SEXUÁLNU VÝCHOVU?

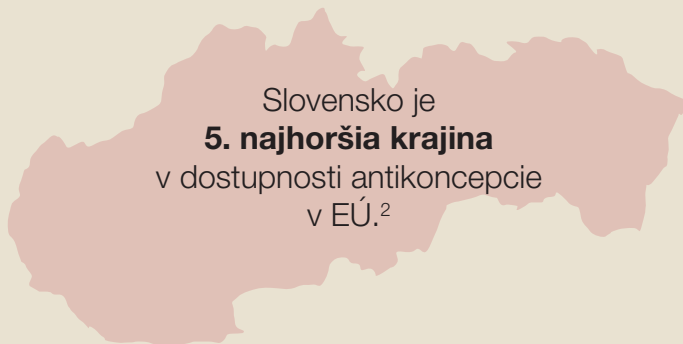

Každé 38. dievča vo veku **15 -19 rokov** v SR je tehotné.

Výskyt tínedžerských tehotenstiev je 5x vyšší ako napr. vo Fínsku.¹

Slovensko je **5. najhoršia krajina** v dostupnosti antikoncepcie v EÚ.²

Každá 10. žena si zažila **nejakú formu sexuálneho násillia**.³

Každá 5. žena vo veku 18 - 64 rokov si zažila násillie zo strany partnera.⁴

Približne každé desiate **dieťa a dospelávajúci má skúsenosť, že od neho niekto na internete za posledný rok žiadal intímne informácie**.⁵

Najčastejšími obeťami **sexuálneho vykorisťovania a groomingu** (situácia keď väčšinou dospelávajúci človek osloví dieťa alebo mladého človeka s cieľom sexuálneho kontaktu) bývajú dievčatá vo veku **11 až 14 rokov**.⁶

Až 26 % detí a dospelávajúcích o negatívnych skúsenostiach na internete s nikým nehovorí.⁷

12 % detí **sa s pornom stretlo** už vo veku 6 rokov. Väčšina mladistvých sa s pornom stretne medzi 12 - 14. rokom života.⁸

ČO JE KVALITNÁ VZŤAHOVÁ A SEXUÁLNA VÝCHOVA?

Vzťahová a sexuálna výchova (VSV) je náuka o vzťahoch, emóciách a fyzických a sociálnych aspektoch sexuality. Jej cieľom je poskytnúť mladým ľuďom vekovo adekvátne vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré im **pomôžu robiť informované a zodpovedné rozhodnutia tak, aby mali zdravé, bezpečné a rešpektujúce vzťahy (UNESCO, 2018).**⁹

Podľa Svetovej zdravotníckej organizácie, štúdie vo viacerých európskych krajinách ukázali, že **zavedenie dlhodobých celoštátnych programov vzdelávania o sexualite** viedlo napríklad k:

- zníženiu počtu tehotenstiev a interrupcií u mladistvých
- poklesu sexuálne prenosných infekcií u mladých ľudí vo veku 15 - 24 rokov
- poklesu výskytu sexuálneho zneužívania
- ... a ďalším pozitívam¹⁰

ZDRAVÉ, BEZPEČNÉ A REŠPEKTUJÚCE VZŤAHY

PILIERE VZŤAHOVEJ A SEXUÁLNEJ VÝCHOVY ¹¹

VEKOVÁ
ADEKVÁTNOSŤ

Veková adekvátnosť - obsah je prispôsobený zdravému psychosexuálnemu vývinu jedinca.

OBJEKTIVITA A
NESTRANNOSŤ

Objektivita a nestrannosť zabezpečujú, že obsah vzťahovej a sexuálnej výchovy je podložený faktami a výskumami.

AKTUÁLNOSŤ

Aktuálnosť - informácie a výchovno-vzdelávacie postupy musia byť založené na vždy najaktuálnejších dátach, zisteniach a výskumoch.

REŠPEKT

Rešpekt k rôznym názorom, rôznym presvedčeniam a hodnotám.

INKLUZIVITA

Inkluzivita, pretože každé dieťa je jedinečné a má svoje výchovno-vzdelávacie potreby. Z medzinárodných zmlúv (napr. CEDAW) a antidiskriminačného zákona tiež vychádza potreba a záväzok nediskriminácie na akomkoľvek základe.

PROFESIONALITA
VYUČUJÚCEJ
OSOBY

Profesionalita vyučujúcej osoby predpokladá, že človek, ktorý vyučuje vzťahovú a sexuálnu výchovu musí mať špecifické informácie, zručnosti a postoje, ktoré sú jasne stanovené.

Svetová zdravotnícka organizácia a UNESCO:

Vzťahová a sexuálna výchova má svoje jasné nároky a didaktické postupy, aj nároky na ľudí, ktorí ju vyučujú. Tieto nároky a postupy boli vyvinuté medzinárodnými autoritami v oblastiach zdravia, vzdelávania a práv detí a sú definované napríklad v **UNESCO štandardoch** a **štandardoch Svetovej zdravotníckej organizácie**.

Pre viac informácií použite tento QR kód:

AKÝM PROBLÉMOM NA SLOVENSKU ČELÍME?

Výskumná sonda Možnosti voľby poukázala na viacero problémov, ktoré môžu negatívne ovplyvňovať či a aké vzdelávanie sa deťom a mladým ľuďom v tejto oblasti poskytuje.

Žiačkam a žiakom na školách na Slovensku sa dostáva vzdelávanie v oblasti sexuality vo výrazne rôznom rozsahu aj kvalite = nemusia sa k nim dostať adekvátne poznatky v oblasti sexuality a vzťahov.

PREČO?

- X** Učiteľky a učitelia nemajú dostatočnú podporu a vytvorený systém vzdelávania na to, aby mohli VSV adekvátne vyučovať - informovali najmä o nedostatočnej príprave na výučbu na vysokej škole a nedostatočnej ponuke programov ďalšieho vzdelávania.
- X** Chýbajú im aj učebné materiály, ktoré by mohli priamo pri výučbe využiť; vzdelávacie materiály si vyhľadávajú svojpomocne alebo na to nemajú kapacity.
- X** Učebnice jednotlivých predmetov nepokrývajú všetky témy, ktoré by bolo potrebné prebrať.

“

Učiteľky a učitelia na to nie sú pripravení. Určite nie, lebo nemajú kde získať vzdelanie a vedomosti k tomu, ako učiť, kedy učiť a aký spôsob výučby vlastne použiť.

Učiteľka B

“

Bola som hodená do vody a mala som plávať.
Učiteľka H

“

Nemáme k tejto téme dostupné vôbec nič. Človek sa to nakoniec všetko učí sám.

Učiteľka A

Učiteľky pri opise dôvodov potreby podporných materiálov informovali, že jednotné materiály na výučbu VSV by pomohli zabezpečiť jednotu vzdelávacieho obsahu aj jeho kvalitu. V rámci vyučovacej praxe by zároveň umožnili zmierniť záťaž učiteľkám a učiteľom a ušetrili by čas priamo na hodinách. Okrem toho by mohli poslúžiť aj ako podpora pre rodičov.

DÔVODY, PRE KTORÉ BY UČITELKY POTREBOVALI VIAC VZDELÁVACÍCH MATERIÁLOV

- ZJEDNOTENIE VZDELÁVACIEHO OBSAHU
- ZABEZPEČENIE KVALITY VZDELÁVACIEHO OBSAHU
- UŠETRENIE ČASU V RÁMCI VÝUČBY
- ODĽAHČENIE ZÁŤAŽE UČITELIEK A UČITEĽOV
- PODPORA PRE RODIČOV

X Nedostatočná koordinácia výučby prierezovej témy VSV

Kedže ide o prierezovú tému, ktorá sa preberá v rámci rôznych predmetov, je potrebné, aby sa učiteľky a učitelia týchto predmetov aktívne koordinovali. Zatiaľ čo v niektorých školách koordinácia skutočne prebieha, v iných školách môže byť problematická alebo k nej dokonca nemusí vôbec dochádzať.

**Ako to funguje? Tak nijak. Nefunguje to nijak, to si povedzme na rovinu.
Učiteľka A**

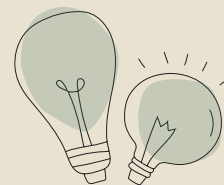
X Súčasné osnovy Výchovy k manželstvu a rodičovstvu (VMR) nedostatočne pokrývajú potreby dnešnej mládeže a nezodpovedajú odborným štandardom.

Na výučbu tém súvisiacich so VSV nie je vyhradený dostatočný priestor.

X V školách, kde sa vyučujú vo vyššej dotácii predmety, ktorých súčasťou je VSV/VMR, je možné tento problém čiastočne riešiť úpravou učebných osnov – to či sa tak stane však závisí od individuálneho záujmu učiteľov a učiteliek.

X V niektorých školách - najmä na stredných školách s praktickým vyučovaním - úplne chýbajú predmety, ktorých súčasťou je prierezová téma VMR, alebo je dotácia pre tieto predmety výrazne redukovaná.

RIEŠENIA

- ✓ Nanovo zdefinovať kvalitný vzdelávací obsah, ktorý by korešpondoval s medzinárodnými štandardmi v oblasti vzťahovej a sexuálnej výchovy
- ✓ Podporiť koherentnosť výučby
  - presunúť vzdelávací obsah prierezovej témy VMR do iných predmetov a posilniť koherentnosť súvisiaceho obsahu v týchto predmetoch (etická výchova, občianska výchova a i.)
  - vytvoriť samostatný predmet s jasne vymedzeným vzdelávacím obsahom
  - v prípade zachovania prierezovej témy poskytnúť školám vzorové dokumenty, prostredníctvom ktorých môžu témy súvisiace so VSV zaradiť do školských vzdelávacích plánov tak, aby výučba týchto tém v jednotlivých predmetoch na seba nadväzovala
- ✓ Revidovať existujúce metodické a učebné materiály a podporiť tvorbu kvalitných metodických a učebných materiálov pre výučbu tém súvisiacich so VSV/prierezovej témy VMR
- ✓ Podporiť kvalitné vzdelávanie učiteliek a učiteľov v oblasti VSV
- ✓ Vytvoriť adekvátny priestor pre prístup ku kvalitnému vzdelávaniu v oblasti VSV pre všetkých žiakov a žiačky

Slovenská republika sa ratifikáciou viacerých dohovorov na ochranu ľudských práv dobrovoľne zaviazala zabezpečiť kvalitné vzdelávanie v oblasti vzťahov a sexuality a naplniť tak právo na zdravie či na vzdelanie svojim občanom a občiankam. Monitorovacie orgány OSN mapujú ako SR dodržiava svoje záväzky v oblasti implementácie kvalitnej vzťahovej a sexuálnej výchovy.

Kvalitná vzťahová a sexuálna výchova
je kľúčovou prevenciou znižovania počtu
nežiadúcich tehotenstiev.

**Bud'me starostlivou krajinou.
Ide o zdravie a životy žien.**

#StarostlivaKrajina #ZdravieŽien

OSN VZHĽADOM NA SITUÁCIU NA SR APELUJE, ABY:

- zabezpečila vzdelávania o sexuálnom a reprodukčnom zdraví a právach, ktoré je primerané veku a založené na vedeckých dôkazoch a medzinárodných ľudskoprávných štandardoch, ako súčasť bežných školských osnov;
- bezodkladne prijala a implementovala komplexný program, ktorý sa zaoberá sexuálnym a reprodukčným zdravím a právami a bude v súlade s medzinárodnými ľudskými právami a štandardmi Svetovej zdravotníckej organizácie;
- vyčlenila ľudské, technické a finančné zdroje a prostriedky na implementáciu tohto programu a zabezpečila spôsobilosti vyučujúcich takéto vzdelávanie poskytovať
- zabezpečila slobodnú, aktívnu a zmysluplnú účasť organizácií na ochranu práv žien, predovšetkým tých, ktoré pôsobia v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia a práv žien, na tvorbe, implementácii a monitorovaní takéhoto programu;
- prijala účinné opatrenia za účelom rozšírenia prístupu k finančne dostupnej antikoncepcii, vrátane vzdelávania zameraného na zlepšenie úrovne poznatkov verejnosti o antikoncepcii.

TENTO MATERIÁL VZNIKOL NA ZÁKLADE VÝSLEDKOV VÝSKUMU MOŽNOSTI VOĽBY A ĎALŠÍCH ODBORNÝCH MATERIÁLOV:

Alexandra Ostertágová, Dagmar Horná, Adriana Mesochoritsová: **Sexuálna výchova – sondy do možnosti zlepšenia jej výučby v Slovenskej republike**, 2021, Možnosť voľby;

Výskumná správa je dostupná TU: <http://moznostvolby.sk/sexualna-vychova-sondy-do-moznosti-zlepsenia-jej-vyucby-v-slovenskej-republike/>

Zhrnutie hlavných zistení a odporúčania výskumu sú dostupné TU: <http://moznostvolby.sk/hlavne-zistenia-a-odporucania/>

¹ SVETOVÁ BANKA. Adolescent fertility rates (births per 1000 women ages 15-19). *The World Bank Data* [online]. 2019 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.ADO.TFRT?end=2019&locations=SK&start=1960&view=chart>

² EPF. Contraception policy atlas Europe. *EPF* [online]. 2022 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: https://www.epfweb.org/sites/default/files/2022-02/CCeptionInfoA3_EN%202022%20v10.pdf

³ OČENÁŠOVÁ, Zuzana a Peter MICHALÍK. Sexuálne násilie na ženách – správa z reprezentatívneho výskumu. Bratislava, 2017. Inštitút pre výskum práce a rodiny.

⁴ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. *Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia na ženách na roky 2014 - 2019*. Bratislava, 2013. ISBN 978-80-89125-17-3. Dostupné tiež z: https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/NAP_nasilie_print.pdf

⁵ Izrael, P., Holdoš J., Ďurka R., Hasák M.. *Správa z výskumu EU KIDS ONLINE IV Slovensko. Národný projekt Podpora ochrany detí pred násillím. 2020*. Dostupné z: http://www.ku.sk/images/dokumenty/ff/Sprava_z_vyskumu__EU_Kids_Online_Slovensko_2018_-_2020.pdf

⁶ CEOP. *Threat Assessment of Child Sexual Exploitation and Abuse*. 2013. Dostupné z: https://www.norfolkscb.org/wp-content/uploads/2015/03/CEOP_Threat-Assessment_CSE_JUN2013.pdf

⁷ Izrael, P., Holdoš J., Ďurka R., Hasák M.. *Správa z výskumu EU KIDS ONLINE IV Slovensko. Národný projekt Podpora ochrany detí pred násillím. 2020*. Dostupné z: http://www.ku.sk/images/dokumenty/ff/Sprava_z_vyskumu__EU_Kids_Online_Slovensko_2018_-_2020.pdf

⁸ SEJBALOVÁ, MUDr. Petra a MUDr. Jana MARTINCOVÁ. *Průzkum na téma: Děti ohrožené pornografií a on-line sexuálními agresory* [online]. 2021 [cit. 2022-04-21]. Dostupné z: doi:10.36290/psy.2021.040

⁹ International technical guidance on sexuality education an evidence-informed approach <https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ITGSE.pdf>

¹⁰ World Health Organization, regional office for Europe, and Federal Centre for Health Education

¹¹ Vypracované Spoločnosťou pre plánované rodičovstvo

Možnosť voľby patrí k najaktívnejším advokačným organizáciám v oblasti ochrany reprodukčných práv a zdravia a od svojho vzniku v r. 2001 sa systematicky venuje advokácii za ľudské práva žien. Okrem oblasti reprodukčnej spravodlivosti a zdravia sa dlhodobo venuje aj prevencii rodovo podmieneného násillia a uplatňovaniu rodového hľadiska vo verejných politikách.

Reagujeme na politické rozhodnutia, ktoré majú diskriminačné dopady a prinášame návrhy na zmenu: pripomienkujeme legislatívne materiály, organizujeme hromadné pripomienky i verejné protesty, realizujeme výskumy, monitorujeme situáciu a informujeme o nej verejnosť i medzinárodné spoločenstvá. Vedeeme dialóg so štátnymi a verejnými inštitúciami, s političkami a politikmi, pracujeme aj v participatívnych orgánoch, najaktívnejšie v Rade vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť.

S cieľom zapojiť čo najviac ľudí do ochrany ľudských práv a rodovej rovnosti realizujeme zážitkové rodové tréningy. Ako organizácia máme najväčšie skúsenosti s realizovaním rodového vzdelávania dospelých v SR a najširšie portfólio vzdelávacích programov pre rôzne cieľové skupiny, vrátane politikov a političiek. Možnosť voľby sa vo svojej činnosti dôsledne opiera o medzinárodné ľudskoprávne dohovory a presadzuje riešenia pre dosiahnutie rodovej rovnosti a k ochrane ľudských práv.

Naším cieľom je, aby Slovensko bolo spravodlivou a starostlivou krajinou, kde všetky a všetci môžeme žiť dôstojný život.

moznostvolby.sk

facebook.com/MoznostVolby/

facebook.com/istanbulsky.dohovor/

instagram.com/moznost_volby/

twitter.com/moznostvolby

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active citizens fund**

 možnosť voľby
FREEDOM OF CHOICE

„Materiál bol vytvorený v rámci projektu 'Nebudte ticho s nami!'. Projekt je podporený z programu ACF - Slovakia, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2014-2021. Správcom programu je Nadácia Ekopolis v partnerstve s Nadáciou otvorenej spoločnosti Bratislava a Karpatskou nadáciou“.

Spoločnosť pre plánované rodičovstvo (SPR) sa 30 rokov venuje kvalitnej adekvátnej vhodnej vzťahovej a sexuálnej výchove a osvete o sexuálnom a reprodukčnom zdraví. Inkluzívne vzdeláva deti, mládež, rodičov, dospelú verejnosť, učiteľky/učiteľov, firmy, aj lekárky/lekárov a ďalšie skupiny. Víziou SPR je vzťahovou a sexuálnou výchovou dospieť k zdravej, férovej a rešpektujúcej spoločnosti.